

## เทศน์เช้า วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาพระไปปฏิบัติกันอยู่ เวลาไม่มีปัญหาเหมือนกันเหมือนคนไม่มีกิเลสนะ คนเราสงบเสงี่ยมแล้วมันดูสวยงามไปหมดเลย แต่พอมีอะไรกระทบขึ้นมามันถึงจะเห็น ถ้ามันกระทบขึ้นมาแล้วมันเห็นขึ้นมา สิ่งอันนั้นมันถึงว่ากิเลสที่มันร้ายกาจมาก เราเห็นอยู่ อยู่กับเรานี้แหละ มันอยู่กับเราแล้วมันปั่นป่วนในตัวเรา ถ้ามีการกระทบนะ ถ้าไม่มีการกระทบเราพยายามควบคุมมันได้ ถ้าเราควบคุมมันได้ บางทีนี่การศึกษาการเล่าเรียนมันนี่ เรารู้อะไรต่างๆ แล้วเราไม่ตื่นไปกับเขา นี่การศึกษาการเล่าเรียน

เหมือนกัน สุตมยปัญญาเหมือนกัน ศึกษาธรรมมาแล้วเราเข้าใจตามธรรมชาติศึกษาธรรม เห็นใหม่ การสอนนักธรรม การสอบอะไรนี่เขาก็สงบเสงี่ยมได้ เรารู้อะไรว่าสิ่งนี้มันเป็นธรรม สิ่งนี้เป็นกิเลส แต่เราไม่สามารถชำระมันได้ เราไม่สามารถ เราควบคุมมันได้เฉยๆ ควบคุมมันได้ เห็นใหม่ เวลามันตีกลับขึ้นมา มันรุนแรงกว่าการที่ว่าปล่อยมันตามธรรมชาติอีก เหมือนเด็กเลย เด็กถ้าปล่อยให้มันเล่นตามสบายของมันนะ มันไปประสาของมันได้ แต่ถ้าเราบังคับมันๆ จะต่อต้านมาก

กิเลสก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่รู้จักมันมันก็ไปประสา มันพอเรารู้จักมันขึ้นมามันเริ่มจะต่อต้านขึ้นมา มันจะทำตามประสาอำนาจของมัน นั่นละกิเลสมันเป็นแบบนี้ เราถึงต้องพยายามชำระกิเลสของเรา ถ้าเราชำระกิเลสของเราได้มันเป้าหมายนะ เวลาเรตัดบาตร เราใส่บาตร เราอธิฐานขอให้สิ้นสุดทุกข์ ขอให้ถึงพระนิพพาน มันดูเหมือนกับคนเรามันจะเป็นไปไม่ได้เลย แต่มันจะเป็นไปได้เพราะใจของเรา

เราตั้งเป้าหมายอธิฐานบารมี เป้าหมายว่าเราจะพ้นจากทุกข์ แต่จะพ้นจากทุกข์ได้มันต้องมียา ยากการรักษา การชำระจิตใจมันต้องมีธรรมโอสธ ถ้าธรรมโอสธเกิดขึ้นมา นี่ความเห็นผิดของเรา ถ้ากิเลสมันอยู่ในหัวใจ การประพฤติปฏิบัติกิเลสมันจะบอกว่า ทำอย่างนี้ถูกต้องตามความพอใจของมันหนึ่ง ตามความหลงของมันหนึ่ง ความพอใจคือว่า มันต้องการสะดวกสบายใจ

ถ้าเราประพฤติปฏิบัติเข้มแข็งเกินไป มันบอกอันนี้เป็นอรรถกถาตามนุโยค มีมากเลยบอกว่าการทำประพฤติเข้มแข็งเป็นอรรถกถาตามนุโยค เรามองไม่จริง ถ้าเป็นอรรถกถาตามนุโยคมันต้องเป็นแบบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนจะตรัสรู้ ก่อนตรัสรู้อยู่ในเมืองอินเดีย ทำทุกขกิริยาต่างๆ อันนั้นนะอรรถกถาตามนุโยค ท่านถึงไม่บัญญัติไว้ สิ่งที่ท่านบัญญัติไว้คือมัชฌิมาปฏิปทา

แต่กิเลสของคนมันมีหลายมีละเอียดต่างกัน ถ้าคนที่หยามมันก็ต้องอาศัยความรุนแรงกับมันทำกับมัน เหมือนสัตว์ เขาจับสัตว์ออกมาจากป่า จับมือออกมาจากป่า เขาจะฝึกม้าขึ้นมาเนี่ย ถ้ามันฝึกง่ายก็ให้กินให้อยู่ตามสบายของมัน ถ้ามันฝึกยากเราก็ต้องบั่นทอนอาหารของมันเพื่อให้มันไม่มีกำลัง แต่พอมันเชื่อฟังขึ้นมาเราก็ให้มันกินเหมือนกัน

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ากิเลสของเรา ถ้ามันต่อต้านมันค้ำถิ้นรนของเราขึ้นมา เราต้องเห็นสภาวะแบบนั้น เราต้องมีปัญญาไง ปัญญาในการจะเอาชนะตัวเองมันเหมือนว่าเป็นการทรมานตน ให้อยู่เป็นการทรมานตนเพราะกิเลสมันอยู่ในตัวนั้น ต้องทรมานกิเลสไปด้วย สิ่งที่เราทรมานกิเลสไปด้วยเราต้องเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน ถ้าเราไม่มีกำลังใจนะ เราทำไม่ได้นะ สิ่งต่างๆ ที่เราจะทำขึ้นมามันเป็นความขัดข้องใจเรานี้เราก็ไม่อยากทำ การขัดข้องใจคือขัดข้องของกิเลส แล้วกิเลสมันว่าสิ่งนั้นดีใจ สิ่งนั้นดี สิ่งนั้นถูกต้อง ความพอใจของเราก็เป็นสิ่งที่ดี ถ้าทำไม่พอใจของเราก็เป็นสิ่งที่ไม่ดี

ศีลธรรมถึงมีประโยชน์ตรงนี้ การเบียดเบียนเขาไม่ดี แล้วการเบียดเบียนตนล่ะดีไหม? อย่างเช่นทำงานมันเป็นการเบียดเบียนตนไหม? ทำงานมันเป็นประโยชน์มันเป็นความดีอย่างหนึ่งมันก็เป็นความดีอย่างหนึ่ง แต่ถ้าคิดมันๆ ก็เบียดเบียนตน ถ้าคิดมันนะ ถ้าทำคิดมันจนหามรุ่งหามค่ำจนไม่รู้เวล่ำเวลา นั้นมันก็เป็นความดีมันอันหนึ่ง การคิด เห็นใหม่ ถึงว่ามัชฌิมาปฏิปทา แต่ต้องเข้มแข็งไว้ก่อน เข้มแข็งเพราะเราต้องเอาชนะตนเองได้

ถ้าเราชนะตนเองได้ มรรคผลนิพพานมันอยู่ตรงนี้ไง ตรงที่ว่าถ้าหัวใจมันเข้าถึงมัชฌิมาปฏิปทา มันเข้าถึงหลักความจริง มันจะเป็นไปได้ การให้ทาน การรักษาศีล การภาวนา เป็นการปูพื้นฐานทั้งหมดเลย พยายามฝึกฝนใจขึ้นมาๆ เวลาเราคิดขึ้นมาเราใช้ปัญญาของเราขึ้นมาเนี่ยเราว่าเราเข้าใจๆ นั้นเป็นปัญญาอบรมสมาธิ สิ่งที่เป็นปัญญาอบรม

สมาธิมันเป็นโลกียะ รากฐาน เห็นไหม เกิดขึ้นมาจากเชื้อ โรคจะเกิดได้เพราะมีเชื้อ มีเชื้อ  
ขึ้นมามันถึงเกิดโรคขึ้นมาได้

อันนี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อเรามีกิเลสในหัวใจ ความคิดที่ออกมาจากโลกียะ มัน  
ออกมาจากกิเลสทั้งหมด สิ่งที่มีกิเลสมันก็มีความคิดของเราแอบแฝงมาด้วย มันถึงต้อง  
ทำความสงบของใจ เวลาเราพิจารณาก็เหมือนกัน เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ สิ่งนี้  
ใคร่ครวญเข้ามา ความคิดของเราถ้าเราคิดขึ้นมาละ มันเหมือนกับเส้นผมบังภูเขา  
เหมือนกับเราเอาผ้าขาวม้าโพกหัวเลย แล้วเราหาผ้าขาวม้าไม่เจอ นี่มันหาไม่เจอ มัน  
ลึกลับอย่างไร

ความคิดมันส่งออก สิ่งต่างๆ เห็นไหม คุณเขาสร้างสิ สร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ตึกก็  
รื้อยขึ้นเขาก็ทำได้ สิ่งมหัศจรรย์ในโลกใครเป็นคนทำขึ้นมา ก็มนุษย์เป็นคนสร้างขึ้นมา  
ทั้งนั้นเลย มนุษย์ทำได้ทั้งหมดเลย สิ่งที่เป็นความมหัศจรรย์ แต่มนุษย์แพ้ตัวเอง แพ้  
ตัวเองเพราะตัวเองคิดออกไปข้างนอก ความคิดของเราออกไปข้างนอกมันส่งออกไป  
แล้วมันก็คิดความคิดแบบนั้นจะฆ่ากิเลส มันก็หลอกใจ หลอกอยู่ภายใน มันจะไม่เห็น  
ตัวตนของเราเลย

ต้องทำความสงบของใจ พยายามทำสมาธิ ต้องมีศีลก่อน ถ้ามีศีลมันก็บังคับ  
ปกติ ทุกคนบอกว่าไม่ยอกรักษาศีล พระในสมัยพุทธกาลไปบอกพระพุทธเจ้าขอสิกข  
อะไรก็ผิดๆ ยุ่งยากไปหมดเลย ไม่ยอกรอยู่แล้วขอสิกข พระพุทธเจ้าบอกว่า เอาศีลข้อเดียว  
ได้ไหม? รักษาข้อเดียวเท่านั้นแหละ ได้ ตั้งเจตนาของเราไว้ เราไม่มีเจตนาทำความผิด  
แต่ความพลั้งเผลอของมนุษย์ปุถุชนมันต้องมี แบบว่าเราถือศีลบริสุทธิ์ เราเดินไปบน  
ถนน เราต้องเหยียบสัตว์ตายบ้างอะไรตายบ้าง กรรมของสัตว์มันมีใจ มันเป็นไปไม่ได้  
หรือที่ว่าเราจะไม่ให้มีความผิดพลาดเลย เป็นไปไม่ได้ สิ่งที่เป็นไปไม่ได้

แต่เรามีเจตนามีศีลเพื่อบังคับเรา บังคับเราเพราะอะไร? เพราะเจตนา ความ  
พยายาม ความอาฆาต ความมาดร้าย มันทำลายเขา นี่มันตัวกิเลส ถ้ามีศีลมาบังคับๆ ตัวนี้  
ไง มันมากรองกิเลสต่างหาก มากรองตัวความโลภ ความโกรธ ความหลงของใจ ศีล  
บังคับตรงนี้ บังคับใจไม่ให้มันมีความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้ไม่มีการทำลายกัน  
ไม่เบียดเบียนตนและไม่เบียดเบียนคนอื่น ถ้ามันคิดนี่มันทำลายตนเองก่อน มันทุกข์ยาก

มาก เวลามันคิดขึ้นมามันเบียดเบียนตน เราต้องทำอย่างนั้น เราจะหาทางออกอย่างนั้น ความเป็นไปของเราอย่างนั้น มันจินตนาการไปหมดเลย นี่เป็นผลของกิเลส

แต่ถ้ามันเป็นความดี เราจะสร้างสมคุณงามความดี เราจะทำสาธารณประโยชน์ อย่างนั้น ทำความดีอย่างนี้ นี่มันเป็นมรรค สิ่งที่เป็นมรรค อันนี้ก็เหมือนกัน พอมันเป็น มรรคขึ้นมามันจะสร้างประโยชน์กับเราขึ้นมา ใจก็เหมือนกัน ถ้าเราทำความสงบของใจ เข้ามาๆ ถ้ามันคิดนะมันมองเห็นเป็นผล มันจะเห็นความเป็นผลของมัน เห็นเป็นผลแล้ว ใคร่ครวญ สิ่งที่ความคิดของเรา ความคิดเกิดดับมันคิดอยู่ทุกวันเลย แต่ความคิดมีอำนาจเหนือเรา

ถ้าเรามีสติปัญญาเราใคร่ครวญความคิดของเรา สิ่งนี้คิดผิดคิดถูก แล้วมันจะ ย้อนกลับไปตั้งแต่เด็ก เราคิดออกมามันจะฆ่าตัวเองนะ ทำไมเราคิดอย่างนั้นได้ ทำไม เราเป็นอย่างนั้นได้ แต่ตอนที่มันคิดนั้นปัจจุบันนั้นมันก็ว่ามันถูกต้อง มันดีงามทั้งหมด สิ่งที่ดีงามมันเป็นวิฤทธิภาวะไง ใจมันยังไม่พัฒนาขึ้นมา

แล้วเราใช้ความคิดอย่างนี้ไล่ความคิดของเราเข้ามา วิฤทธิภาวะมันก็เจริญขึ้นมาๆ มันจะปล่อยสิ่งนั้นๆ ย้อนกลับเข้ามา มันจะเห็นคุณงามความดีจากภายใน ถ้าคุณงาม ความดีจากภายในความคิดความเห็นเรานี้แหละ สิ่งที่อยู่กับเราเกิดดับตลอดเวลา มันคิด ออกไปมันเหมือนกับมันเป็นวัตถุเป็นเครื่องมืออันหนึ่ง ในการสื่อความหมายในการ สื่อสารกัน

แต่ถ้าเราใช้ความคิดการสื่อความหมายมันจะย้อนกลับมาเห็นความเกิดดับ การ สื่อความหมาย ถ้าการสื่อความหมายเกิดดับมันจะร้องแปลกประหลาดนะ ร้อง เอ๊ะ! เอ๊ะ! อันนี้มันเกิดดับแล้วเราเข้าใจได้อย่างไร เอ๊ะ! มันไม่สิ่งใดเลยที่เป็นแก่นสาร มันจะสลด สิ้นเวชนะ

มนุษย์เกิดขึ้นมา มนุษย์สมบัติเป็นอริยทรัพย์ ทรัพย์อันนี้ประเสริฐมาก เกิดขึ้น มาแล้วเราถึงคุณงามความดีได้ เราหาเงินหาทองขนาดไหนเป็นของเราละ ถ้าเราตายไป นะเงินในธนาคารนั้นก็เป็นมรดกตกทอดแก่บุตรหลานไป แต่เราก็ไปประสาเรา แต่ถ้าเรา อยู่เป็นสมบัติเราไหม? เป็นสมบัติเรา

อันนี้ก็เหมือนกัน ความคิดที่มันยังเกิดดับอยู่กับเราเนี่ย ถ้าเราใคร่ครวญมันเราเห็นมัน เป็นสมบัติของเราไหม? เป็นสมบัติเพราะอะไร? เพราะเราปล่อยวางไว้ตามความเป็นจริง สิ่งที่เราได้มานี้เป็นสมบัติมหาศาลเลย เป็นสมบัติมหาศาลเพราะมนุษย์สมบัตินี้สำคัญมาก ถ้ามีมนุษย์สมบัติขึ้นมาเนี่ยมีกายกับใจ ถ้ามีกายกับใจวิปัสสนากายกับใจ สิ่งนี้ร่างกายนี้ต้องแปรสภาพไปตามธรรมชาติของมัน แต่ร่างกายนี้มันเกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้น ปัญญามันใคร่ครวญสิ่งนี้ สิ่งที่เป็นอริยทรัพย์ภายในนี้แล้วพอมันทำเข้าไป วิปัสสนาเข้าไปมันจะเริ่มปล่อยวางๆ พอปล่อยวางมันจะมีความสุขมาก

สิ่งที่มีความสุขเห็นใหม่ ความสุขของเราหาได้ในร่างกายนี้ หาได้ในจิตใจนี้ เวลาเขาพักร้อนกัน เขาไปเที่ยวพักผ่อนกัน นั้นนะมันเป็นทุกข์อันหนึ่ง ทุกข์อันละเอียดใจทุกข์เพราะเข้าใจว่าอันนี้เป็นความสุข เรานั่งรถนั่งรถไฟเสียไกลเลยนะ ไปนอนเล่นแล้วเราก็กลับมา ทั้งอ่อนเพลียทั้งเสียพลังงาน ทั้งทุกอย่างเลย แต่เราเข้าใจว่าเป็นความสุขไปเป็นความสุขเพราะเราพอใจนั่นคือความทุกข์ การเดินทางการไปมันไม่ทุกข์หรือ ทุกข์ทั้งนั้นแหละ แต่เราเข้าใจว่าเป็นความสุขเป็นความพอใจของโลก สิ่งนั้นเราก็กพอใจไปตามประสาสิ่งนั้น

แต่สุขจริงๆ นั่งสมาธิ พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ สโมสรรสันนิบาตพร้อมกบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเนี่ยอยู่ปกติ สโมสรรสันนิบาตของผู้ที่สิ้นกิเลส นั่งอยู่ปกติเนี่ยอยู่เฉยๆ นั้นละ นั้นนะเป็นความสุขอย่างยิ่ง ใจมันดูใจของเราเข้ามา มันปล่อยวางทุกอย่างเลย แล้วเป็นความสุขของมัน เพราะมันไม่มีการะรุกรูกรังในหัวใจทั้งหมด ไม่มีภาระเพราะกิเลสมันตาย ถ้ากิเลสตายไม่มีเชื้ออยู่แหะ

แต่ถ้าเป็นของเราๆ สบายใจ เรากิเลสมันสงบตัวลง กิเลสมันชุกอยู่ภายใน แล้วเราเข้าใจว่าเราเรียบร้อยแล้ว เราทำงานของเราแล้ว ถ้าติดสมาธิเป็นแบบนั้น เป็นความสุขมาก มีความสุขของเราสมควร ถ้ามันสุขแล้วออกมาทำไม? มันเป็นธรรมชาติของมัน

ศัพท์ ชัมมา อนัตตา สิ่งใดมันต้องแปรสภาพตลอดไป มันเป็นธรรมชาติของมัน มันเจริญแล้วเสื่อม เวลาเรามีความสุขเราอยากอยู่กับเรานานๆ เดี่ยวมันก็แปรสภาพไปเดี๋ยวก็คิดเรื่องนู่นเดี๋ยวก็คิดเรื่องนี้ มันไม่คงที่ของมัน สิ่งนี้มันเป็นธรรมชาติของมัน เราบังคับมันไม่ได้ เพียงแต่เราสร้างเหตุ ชำนาญในวสี พยายามทำให้มันสงบเข้ามา

บ่อยครั้งเข้าๆ ตั้งสติ ถ้าเราสร้างเหตุอันนี้ได้เหมือนกับเราตัมน้ำเลย เรารักษาไฟน้ำจะเดือดตลอดไป ถ้าไฟมอดน้ำนั้นเดี๋ยวมันก็เย็นตัวลง ธรรมชาติมันเป็นแบบนี้

แต่ถ้ายกขึ้นวิปัสสนาสิ สิ่งทีวิปัสสนาไปแล้วมันจะเห็นตามความเป็นจริงของมัน แล้วมันปล่อยวางนะ สิ่งนี้มันเป็นประโยชน์ในสมมุติ เป็นประโยชน์เพราะมันเป็นในสมมุติในการสื่อสารกัน แต่มันจะเป็นโทษเพราะว่าสิ่งนี้มันยึดมันถือมันกัน มันเป็นความจริงของมัน ความคิดมันเป็นความจริงของมันอันหนึ่ง แต่เวลาเรากิดขึ้นมาเราความพอใจ ความอุปาทานความยึดมั่น ความคิดของเราๆ ต้องการตามปรารถนาของเรา แรงค้นหาความทะยานอยากมันยึดมันขึ้นมา

ถึงบอกว่า ทุกข์นี้เป็นความจริง ความเกิดดับความที่ว่ามันเป็นทุกข์อันละเอียดมันเป็นความจริงอันหนึ่ง แต่ค้นหาความทะยานอยากสมุทัยอันนี้เราสามารถชำระล้างได้ เราสามารถชำระอันนี้ได้ ความจริงของความคิดมันก็อยู่อย่างนั้น มันเป็นความคิด แต่ความคิดสะอาดขึ้นมาๆ ไม่มีความยึดมั่นไม่มีอุปาทานการยึดมั่น ไม่มีสิ่งต่างๆ ที่เข้าไปเป็นเจ้าของมัน มันจะปล่อยวางตามความจริงมัน มันจะเกิดดับตามธรรมชาติของมัน ไม่มีโทษไม่มีภัยกับใคร

แต่ถ้าเรายังไม่สามารถชำระกิเลสมันมีโทษมีภัยกับเรา เพราะว่ามันทำให้เราหลงใหล มันหลอกเรานะ ความคิดเรานี้หลอกเรา แม้แต่การปฏิบัติธรรมจะต้องเป็นแบบนี้ๆ คาคไปหมายไป ฟังธรรมของครูบาอาจารย์นี้ฟังธรรมไว้เป็นเหตุ เหตุในการประพฤติปฏิบัติแล้วเราทำขึ้นมา มันจะสมประโยชน์กับเราไม่สมประโยชน์กับเรา มันเป็นส่วนหนึ่ง

การเกิดโดยธรรมชาตินั้นคือสภาวะธรรม การเกิดในการคาคการหมาย การเกิดในการจินตนาการของเรานั้นเป็นเรื่องโลกทั้งหมดเลย ถึงต้องมีสัมมาสมาธินี้เป็นตลอดไป สัมมาสมาธิกับวิปัสสนา มันจะก้าวเดินตลอดไป จะทำความยึดมั่นถือมั่นของเราแล้วความดีจะเป็นความดีโดยธรรมชาติ เราทำความดีเพื่อโลก ดูอย่างหลวงตา ทำความดีเพื่อโลกทำความดีเพื่อสัตว์โลก แล้วยังสอนนะ สอนเทวดา สอนอินทร์ สอนพรหม สอนได้หมด เข้าใจตามสภาวะของโลก โลกมันหมุนเวียนไปสภาวะแบบนั้น ถึงเห็นแล้วมันสลดถึงเวชนะ

ถ้าเราเข้าใจเรื่องสภาวะธรรม ชีวิตนี้เราจะทำเพื่ออะไร? เราจะอยู่กินไปวันหนึ่งๆ เท่านั้นหรือ กินแล้วก็ตายไปแล้วแต่สมบัติเราจะหมดไป หมดไปเราไปเกิดสถานะใหม่ เราก็ไม่รู้ เกิดได้ โศกเทยพรหมณ์เป็นมหาเศรษฐี มีเงินมหาศาลเลย เพราะว่าเอาเงินฝังไว้ สมัยก่อนไม่มีธนาคารฝังไว้หลังบ้านของตัวเอง เวลาเกิดความผูกพันกับสมบัตินั้นมา เกิดเป็นสุนัขเฝ้าสมบัตินั้น นี้อยู่ในพระไตรปิฎก

เราจะเป็นอย่างนั้นไหม ถ้าเราไม่เป็นเช่นนั้น สมบัติมันก็เป็นประโยชน์ถ้าเราใช้มันเป็นประโยชน์ แต่เราไม่ไปผูกพันกับมัน ผูกพันกับมันจนมาเกิดเป็นสุนัขเฝ้ามัน มันเป็นเรื่องน่าสลดสังเวชมาก เราไม่ควรจะเป็นอย่างนั้นเลย สมบัติของเราออกไปให้หมด มีชีวิตอยู่ให้ลูกให้หลานไปให้หมด อย่าไปติดไปกับมัน แล้วเราทำใจของเราพ้นจากตรงนี้ไปได้ พ้นออกไปจากใจ เกิดขึ้นมาะมันจะเกิดเป็นสิ่งที่ดี ถ้าเราไม่ถึงสิ้นกิเลสมันก็จะเกิดสูงขึ้นไปๆ ไม่ต้องเกิดมาในสภาวะต่ำ

เกิดได้หมด ใจนี้เกิดได้หมด วัฏฏะเป็นแบบนั้น ถ้าใครเห็นนะเชื่อมันอยู่ที่ใจ ถ้าเหตุมันอยู่ที่ใจ ผลมันต้องมีแน่นอน เหตุอยู่ที่นี้เรากังวล เราว่าเราไม่สงสัยอะไรเลย ในว่าโลกนะไม่เชื่อเรื่องศาสนา ไม่เชื่อเรื่องภพชาติว่ามันไม่มี แต่ในเมื่อมันมีความรู้สึกอันนั้นนะ มันต้องไปธรรมชาติของมัน จะปฏิเสธหรือยอมรับมันก็มี

แต่ถ้าเราเข้าใจเราพยายามประพฤติปฏิบัติเราเชื่อ เราสร้างคุณงามความดีไว้ คนโบราณถึงบอก คนจะตายให้นึกถึงพระไว้ นึกถึงพระไว้ก่อนๆ นึกถึงพระนึกถึงพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นอะไร? นี้อันมันสงบๆ คุณงามความดีเรามีขนาดไหน มันก็จะเป็นอย่างนั้นก่อน มันเสวยภพนั้นก่อน เหมือนออกจากบ้านเราแต่งชุดอะไรมาเราจะเป็นอย่างนั้น จิตมันจะออกจากร่างกายมันมีความคิดอะไรไป ความคิดคืออาการของมัน ความคิดคือรูปของจิตที่มันจะออก สิ่งนี้มันจะเสวยผลของมัน แล้วเสวยผลของมันนะ

ถ้าผู้ปฏิบัติจนชำนาญ จนปกติของใจ ใจนี้เคลื่อนไหวไปตลอด อิทธิบาท ๔ ผู้ทรงอิทธิบาท ๔ จะอยู่กับหนึ่งก็อยู่ได้ เพราะมันเห็นความคิดขยับตลอดเวลา ความคิดมันเยียบมันจะเห็นเลย แล้วมันจะตายก็ความคิดนี้เคลื่อนออกไป แล้วถ้ามันทันขึ้นมาแล้วมันจะตายได้อย่างไร ถ้าจะรู้ไว้แน่ เว้นไว้แต่ๆ ว่าตายก็มีค่าเท่ากัน อยู่ก็มีค่าเท่ากัน ปล่อยให้มันตายไปซะ เพราะอะไร? เพราะตายไปมันสบาย มันพ้นออกไปไม่ต้องแบกภาระใจ ไม่

มีร่างกายไว้ขบถ่าย ไม่มีร่างกายไว้ต้องหาให้มันกินอีก จิตนี้อยู่ความสุขพ้นไปไม่ต้องหา  
อยู่หากิน จิตมีความสุขมาก

แต่ถ้ามีร่างกาย มันต้องใช้อาหาร มันถึงต้องพาร่างกายนี้กินอยู่ ต้องพาร่างกายนี้  
ขบถ่ายอยู่ สิ่งนี้ถ้ายังขบถ่ายปกติมันก็มีความสุข ถ้าการขบถ่ายมันไม่ปกติมันก็เป็นความ  
ทุกข์ เป็นโรคเป็นภัยไข้เจ็บขึ้นมามันเป็นความทุกข์มาก ถึงว่าถ้ามันขยับไปตาย ถึงปล่อย  
ใจ แต่ถ้าผู้ที่จะมีประโยชน์กับโลก เห็นจิตมันขยับออกไปรั้งไว้ ไม่มีตาย จะอยู่เมื่อไหร่ก็  
อยู่ได้ ความตายถึงหลอกกัน สิ่งนี้หลอกกัน

แต่ถ้าพูดถึงว่าเราไม่เป็น เราไม่เห็นจะไม่เห็นสิ่งนี้เลย แล้วจะมีความทุกข์มาก คิด  
กับสิ่งนี้ไป ความทุกข์ในร่างกายนี้ ความทุกข์ในการเกิดการตายนี้กับการชำระได้ ถึง  
เวลาใส่บาตรตักบาตรคิดถึงเป้าหมายของเราให้พ้นจากทุกข์ แล้วเราจะพ้นจากทุกข์ได้  
เอวัง